

เมื่อเขาเห็นพยาธิแพทย์เป็นเครื่องแปลผลชิ้นเนื้อ

ช่วงเวลากลางวันในห้องรับประทานอาหารของภาควิชาพยาธิวิทยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล จะเป็นเวลาที่พยาธิแพทย์หลายท่านหลายระดับทั้งอาจารย์อาวุโส อาจารย์เล็ก อาจารย์กลางและอาจารย์ใหญ่ จะได้มีโอกาสพูดคุยในทุกๆ เรื่อง ทั้งเรื่องที่กำลัง "ฮอต" เช่นนิติเวชและนิติวิทยาศาสตร์ การพูดคุยจะหลากหลาย มีทั้งติ ชม บ่น ตำ ซักถาม ขึ้นอยู่กับว่าใครในที่นั่งนั้นเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องที่กำลังอยู่ในประเด็น ในระยะหลัง หัวข้อที่คุยกันบ่อยคือเรื่อง "พยาธิแพทย์เป็นเครื่องอ่านผลชิ้นเนื้อหรือไม่" ความคิดนี้เป็นการรู้สึกที่ผมเก็บได้จากคำพูดหรือคำถามของเพื่อนพยาธิแพทย์ที่มักบ่น หรือตั้งคำถามว่า "ทำไม" แพทย์สาขาอื่นๆ ที่ส่งตรวจชิ้นเนื้อคัลยกรรมหรือเซลล์วิทยาเมื่อส่งตรวจแล้วก็จะให้นักศึกษาแพทย์หรือโทรศัพท์มาตามผล ขอทราบการวินิจฉัยเลย หรือบางครั้งถามว่าผลการวินิจฉัยจะได้เมื่อไร ทำให้ก่อนได้ใหม่ เปรียบเสมือนกับว่าเมื่อเขาเหล่านั้นทำหัตถการอะไรสักอย่างหนึ่ง ก็ส่งมาที่ห้องปฏิบัติการพยาธิ ที่นี้ก็คงเอาชิ้นเนื้อหรือน้ำคัดหลังส่งตรวจโยนใส่ในเครื่องอะไรสักอย่างคือ "เครื่องแปลผลชิ้นเนื้อ" กดปุ่ม จากนั้นก็รอผลให้เครื่องอ่านว่าผลการตรวจ เช่นชิ้นเนื้อจากเต้านมพบว่า เป็นมะเร็งร้ายแรง พบหย่อมการกระจายไปในเส้นเลือดและระบบน้ำเหลือง ขอบเขตของการตัดชิ้นเนื้อยังพบเซลล์มะเร็ง.....อะไรปานนั้น ถ้าเป็นเช่นนั้นก็ไม่ต้องมีพยาธิแพทย์หรอกครับ แต่ในอนาคตไม่แน่

ทำไม.....ทำไม แพทย์สาขาอื่นๆ บางท่านถึงคิดแบบนั้น เป็นเพราะไม่รู้ หรือรู้แต่รู้ไม่หมด รู้ไม่ละเอียดรู้ไม่จริงถึง "ขบวนการทำงานทางพยาธิวิทยา" ว่าขบวนการนี้ประกอบด้วยขั้นตอนอะไรบ้าง ต้องใช้เวลาพื้นฐานอย่างน้อยที่สุดเท่าไรที่ชิ้นเนื้อต้องแช่ในน้ำยาฟอร์มาลิน จากนั้นเป็นการตรวจลักษณะความผิดปกติทางกายวิภาค เลือกรบริเวณที่ผิดปกติ ผ่านขบวนการ

เตรียมชิ้นเนื้อเป็นสไลด์ที่ใช้เวลาอย่างน้อยที่สุดตามปกติแปดถึงสิบชั่วโมง และช่วงที่สำคัญที่สุดคือการให้คำวินิจฉัยโดยพยาธิแพทย์ที่ต้องใช้เวลาดูประวัติ อ่าน คิด และมองภาพทางพยาธิวิทยาที่เห็นบนสไลด์ว่าเข้าได้หรือไม่ได้กับสิ่งที่คุณถามมา จากนั้นจึงจะได้มาซึ่งคำวินิจฉัยอันนี้เองที่จุดประกายความคิดที่บๆ ของผมว่า เองจริงนะที่เขาถามเป็นเพราะเขาไม่รู้มากกว่า หรือ รู้ไม่หมดมากกว่า ที่จะรู้แล้วแล้วก็ยิ่งเร่งตามหาคำตอบให้ได้

มามองย้อนกลับไปที่ "ทำไมเขาไม่รู้" ถ้าย้อนกลับไปในชีวิตนักศึกษาแพทย์ ความรู้พื้นฐานทางพยาธิที่ก่อให้เกิดคำถามนี้ถูกสอนอย่างรวบรัด เร่งรีบในเวลาหนึ่งชั่วโมง ในหัวข้อ "Techniques in Diagnostic Pathology" และเข้าชมการแสดงขบวนการทางพยาธิวิทยา Demonstration of Techniques in Diagnostic Pathology อีกสามชั่วโมง ในช่วงต้นปีของการศึกษาแล้วก็จะหายไปเลย แม้เราจะย้ำแล้วย้ำอีกแก่นักศึกษาแพทย์ว่าสำคัญนะ แต่เนื่องจากเป็นเทคนิคเป็นวิธีการปฏิบัติที่นักศึกษาจะไม่เคยได้ปฏิบัติอีกเลยในชีวิตของการเป็นแพทย์ จึงไม่แปลกใจเลยว่า หนึ่งชั่วโมงหลังจากการบรรยายหรือชมการแสดง ความรู้นี้ก็จะค่อยเลือนและจางหายไปที่สุดในที่สุด ดังนั้นเมื่อเขากลับมาใหม่ในฐานะของนายแพทย์ความรู้ตรงนี้จึงไม่มีเหลืออยู่ หรือมีอยู่น้อยมากๆ

ทำอย่างไรจะให้แพทย์เหล่านั้นจำและรื้อฟื้นความรู้พื้นฐานนี้ คำตอบคือคงจะยาก แต่ผมคิดว่าอาจใช้ทางอ้อมคือ เมื่อแพทย์เหล่านั้นจะตามผล มักจะให้ **ลิ้วล้อคือนักศึกษาแพทย์ตามผล** โดยอาจจะให้มาตามห้องปฏิบัติการหรือโทรมาถามผล ซึ่งตรงจุดนี้ นักศึกษาแพทย์ที่ถูกใช้ให้ตามผลก็จะไล่เบียดกันในระดับชั้นปี นั่นคือปีสุดท้ายส่งให้ปรองลงมาตามผล จะเห็นอย่างน้อยที่สุดจะเป็นนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่สี่ ห้า หรือ หก ซึ่งลืมความรู้พื้นฐานนี้แล้วเพราะไปให้ความสำคัญกับโรค

ต่างๆ มากมายที่เขาต้องเรียนรู้ จึงไม่แปลกที่น้องๆ พวกนี้เดินมาตามผลและถูกพยาธิแพทย์ดุกลับไประหว่างที่เพิ่งส่งชิ้นเนื้อมา จะมาแย้งเอาผลอะไรกัน และก็ได้อธิบายน้องๆ นักศึกษาแพทย์ไปว่าขบวนการทางพยาธิวิทยาต้องใช้เวลานานในการให้คำวินิจฉัย เพราะคิดว่านักศึกษาแพทย์เหล่านี้คงจะรู้และจำได้ แต่จริงๆ ลืมไปหมดแล้ว ซึ่งถ้านักศึกษาแพทย์เหล่านี้จำได้เขาก็สามารถบอกกับแพทย์รุ่นพี่ แพทย์รุ่นพี่บอกกับแพทย์รุ่นอาวุโสหรือแพทย์ที่ดูแลคนไข้ได้ว่า ผลการวินิจฉัยทางพยาธิยังไม่ได้หรือครบ ต้องใช้เวลาอย่างน้อยเท่านั้นเท่านั้นซึ่งไม่งงพยาธิแพทย์ก็ไม่ต้องหงุดหงิดที่ถูกตามผลหรือเสียเวลาตามหาสไลด์ที่จะให้ดูต่างๆ ที่ยังไม่ได้ผ่านขบวนการเตรียมสไลด์ ดังนั้นทำอย่างไรที่จะให้นักศึกษาแพทย์เห็นความสำคัญจริงๆ และจำติดหู ติดตา ติดสมองไปตลอดชีวิตของการเป็นแพทย์ถึงขบวนการทำงานทางพยาธิวิทยา *ใครคิดออก บอกผมที*

อีกมุมมองหนึ่งของ "เมื่อเขาเห็นพยาธิแพทย์เป็นเครื่องแปลผลชิ้นเนื้อ" คือการทำงานวิจัย ผมได้รับเชิญให้เป็นที่ปรึกษาของการทำงานวิจัยของแพทย์ประจำบ้านภาควิชาคลินิกภาคหนึ่ง โครงการวิจัยสวญหรู โดยทำการตัดชิ้นเนื้อส่งตรวจทางพยาธิวิทยา ซึ่งผมก็แนะนำว่าแพทย์ประจำบ้านเจ้าของโครงการวิจัยนั้นๆ ต้องมาดูสไลด์เองเพื่อให้ได้ความรู้ไปประกอบ และประเมินผลงานวิจัย โดยเรายินดีที่จะช่วยกันดูมีแพทย์ประจำบ้านพยาธิช่วยอีกระดับหนึ่งด้วย จะได้เป็นการทำงานวิจัยร่วม ก็เป็นที่ตกลงกันตามนั้น กาลเวลาผ่านไป แพทย์ประจำบ้านก็ทำการตัดชิ้นเนื้อส่งตรวจและรอผลทางพยาธิ ผมก็เวียนถามว่าเมื่อไรจะมาดูสไลด์ เพราะผมหรือทางพยาธิจะไม่ดูให้ ก็ไม่เห็นมาดู วันดี คืนดีจะต้องส่งรายงานการวิจัยความคืบหน้าของโครงการก็จะขอผลทางพยาธิ ผมก็เลยบอกว่าโครงการวิจัยเป็นของคุณ ผลการวินิจฉัยทางพยาธิวิทยาจะได้ก็ด้วย

ความสามารถของคุณที่ต้องมาดูและประเมินโดยมีพยาธิแพทย์ช่วย แต่ไม่ใช่มาเอาผลแล้วไปประเมิน ทำเหมือนกับว่าพยาธิแพทย์เป็นเครื่องแปลผลชิ้นเนื้อ เขาก็บอกว่าเขาไม่มีเวลา ผมก็ย้อนไปว่าเวลาเป็นของทุกคนถ้าเวลาของเขามีค่า แล้วทำไมเวลาของผมจะไม่มีค่า สรุปรงานวิจัยชิ้นนี้ยังกองอยู่ที่พื้นรอคอยการแปลผลส่งสารใครดี แพทย์ประจำบ้านเจ้าของโครงการวิจัยส่งสารพยาธิแพทย์ ส่งสาร เสียดายเงินของคณะแพทยศาสตร์ที่ให้ทุนวิจัย แต่ผมว่า ผมส่งสารคนไข้ที่เข้าร่วมโครงการที่แพทย์ไปบอกอะไรกับเขา ผมไม่รู้ว่าจะบอกอะไร แต่ด้วยความที่พวกเราเป็นแพทย์เมื่อขอเขาจึงให้ ซึ่งแทนที่แพทย์จะเป็นผู้ให้แพทย์กลับเป็นผู้ขอ

ย้อนกลับมามุมมองนี้จึงเห็นว่า บ่อยครั้งและหลายครั้งที่งานวิจัยของแพทย์สาขาอื่นๆ จะมองพยาธิแพทย์เหมือนเครื่องแปลผลชิ้นเนื้อ ดังนั้นผลของการวินิจฉัยจึงถูกมองเหมือนอ่านจากเครื่องจักรชนิดหนึ่งซึ่งจริงๆ แล้วก่อนที่ผลของการวินิจฉัยเหล่านี้จะถูกพิมพ์รวบรวมไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ให้ท่านได้กดค้นหา รวบรวมและประเมินนั้น ผลการวินิจฉัยเหล่านี้มาจากสมอง มาจากความรู้ มาจากประสบการณ์ และการตัดสินใจของพยาธิแพทย์ทั้งสิ้น และบ่อยครั้งที่แพทย์สาขาอื่นๆ ก็เก็บเกี่ยวผลการวิจัยของภาควิชาพยาธิวิทยาในรูปของการวิจัย การรายงานผล การรวบรวมผลการวิจัยทางพยาธิโดยที่ไม่แจ้งให้ภาควิชาหรืออาจารย์แพทย์ที่เกี่ยวข้องได้ทราบ สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นมารยาทในการทำงานร่วมกัน ถึงแม้ไม่บอก ไม่ขออนุญาต อย่างน้อยๆ ท้ายของงานวิจัยหรือรายงานใดก็ขอเพียงกล่าวคำขอบคุณภาควิชาพยาธิวิทยาหรือพยาธิแพทย์ผู้เกี่ยวข้องก็จะดี สิ่งเหล่านี้บังคับกันไม่ได้ แต่บอกกล่าวและเสาะสูกันฟัง สิ่งที่เราให้ฟังในวันนี้จึงอยากบอกเพียงแต่ว่า "พยาธิแพทย์ไม่ใช่เครื่องแปลผลชิ้นเนื้อ" เท่านั้นเอง

คณิต อธิสุข พ.บ.